

KAD PARADNOGA KONJA ZAMIJENE ŽUTE ZVJEZDICE

mr. sc. TANJA ROŽENBERGAR ŠEGA □ Muzej novije povijesti / Muzej novejše zgodovine, Celje, Slovenija

sl.1. Stalni postav Muzeja revolucije Celje.

sl.2. Logotip Muzeja revolucije Celje.

Muzej novije povijesti u Celju, koji je upravo pred 50. obljetnicom svojega postojanja, danas je profesionalan, zanimljiv i popularan muzej, gostoljubiv prema svojim posjetiteljima. Dokazi za to su entuzijastične reakcije njegovih posjetitelja, pozitivna mišljenja kolega stručnjaka iz Slovenije i inozemstva, nagrade i nominacije; među posljednjima su dvije nominacije za prestižan naslov europskoga muzeja godine (EMYA).

Kako se dogodila preobrazba Muzeja revolucije u Celju u muzej koji privlači gotovo 60 000 posjetitelja na godinu? Kakvu je ulogu u tom razvoju, usponu i transformaciji imala njegova "crvena" orijentacija? Kako je njegov rad u prošlosti uključen u njegov novi projekt koji korespondira s trenutačnom političkom situacijom? Što se u prošlosti događalo u toj ustanovi, zašto su njezini zaposlenici osjetili potrebu za promjenom i kako su se latili posla? Kako su doživjeli preobrazbu i kako im je uspjelo pažljivo protresti temelje stare muzejske politike, prilagođujući se novim okolnostima i trendovima na tom putu?

Od samoga početka muzej je bio iznimno plodan i organizirao je mnoge izložbe čije su teme povezane s ratnim razdobljem. Njegova stalna izložba, koja je bila jezgra muzejskoga rada, usredotočivala se na razdoblje između 1919. i 1949. godine. Tematski podijeljena na tri dijela, predstavljala je doba revolucionarne radničke borbe, doba okupacije i Narodnooslobodilački rat. Periodične izložbe označavale su važne obljetnice i događaje. Neke je izložbe naredio ili sugerirao Međuopćinski komitet Slovenske komunističke partije. Muzej je organizirao i neke manje stalne izložbe s toga područja. Te su izložbe označivale rođendane slavnih ljudi, revolucije ili tragične događaje iz Narodnooslobodilačkoga rata. U prvom desetljeću svojega postojanja muzej je organizirao stotinu izložaba.

Možemo utvrditi da je muzej imao krajnje ispunjenu izložbenu tipologiju (vlastitu stalnu izložbu, gostujuće, putujuće i periodične izložbe, te stalne izložbe iz pojedinih područja). Premda je plan nekih od tih izložaba

sl.3. Novi stalni postav Muzeja novejše zgodovine: "Živjeti u Celju"

bio prilično jednostavan i uglavnom je obuhvaćao pisanu riječ (različite dokumente) i fotografije – što bi se čak moglo i nazvati "novinskim izložbama" – s vrlo malo materijalnih artefakata, kad ih analiziramo, otkrivamo vrlo moderna načela muzejske prakse. Izložba kao medij, ili komunikacijska veza pošiljatelja i primatelja, pritom je obavila punu zadaću. Organizacija izložaba postala je jedan od najintenzivnijih i najmasovnijih oblika rada, s vrlo izraženim edukacijskim i propagandnim elementima. Muzej je svoje izložbe iznosio i izvan muzejskih zidova, među narod, organizirajući ih u vatrogasnim zgradama, kulturnim centrima i mjesnim školama. Tako je uspijevao pokazati svoje aktivnosti čak i onima koji vjerojatno nikad prije nisu stupili u muzej. Danas bi se takav način djelovanja nedvojbeno smatrao vrijednim prinosom porastu kvalitete muzejskoga rada.

Sadržaj tih izložaba, pak, bio je ograničen na crno-bijelo viđenje povijesti. Muzejski su zaposlenici bili vrlo svjesni prisilne autocenzure. Povjesničari po struci, znali su da ima tema koje ne bi bile odobrene pa ih je bilo bolje zaobilaziti.

Početkom osamdesetih godina Muzej je počeo širiti svoje zbirke i uključio je skupljanje dokumenata i istraživanje života nakon 1945. godine. Pripremio je novu stalnu izložbu o razvoju Celja nakon Drugoga svjetskog rata. Bilo je to teško doba: neovisna se Slovenija tek pomaljala, a zbog nove je skupljačke politike Muzej morao pronaći novo mjesto u lokalnoj zajednici. Tijekom toga razdoblja broj posjetitelja muzeja je pao, što je bila posljedica neodgovarajućih programa i opće društvene klime te tranzicije.

Nova politika vođenja i istraživanja zbirki definirana je uz

pomoć sljedećih pitanja:

- Što definira identitet celjske regije?
- Što povezuje prošli, sadašnji i budući život celjske regije?
- Što je nestalo iz celjske regije?
- Što nam nedostaje iz prošlosti?
- Što želimo vratiti?

Odgovori na ta pitanja poslužili su kao temelj za preobrazbu muzejskoga sadržaja. Nove zbirke, one koje govore o povijesti i tradiciji celjske regije tijekom 20. st., dodane su starima. Sukladno tome, stručni tim se mijenjao, ali i povećavao. U Muzej su došli raditi mladi povjesničari i etnolozi, ideološki neopterećeni, i uključili su urbanu etnologiju kao jedno od područja muzejskoga djelokruga.

Muzej revolucije u Celju službeno je promijenio ime u Muzej novije povijesti Celja godine 1991. Novo ime, dakle, nije bilo uzrok spomenutih promjena, nego prije rezultat tih promjena. Bilo je rezultat proširenja vremenskoga okvira istraživanja koji obuhvaća cijelo 20. st., rezultat uvođenja novih tema koje više nisu bile ideološki uvjetovane (politička je povijest ustuknula pred svakodnevnim životom) i uvođenja stručnih i metodoloških novina (etnologija se priključila povijesti).

Novo je ime proširilo i djelokrug muzejskoga istraživačkoga rada i izložaba u formalnom smislu.

Premda je prvo razdoblje preobrazbe što se događalo iza muzejskih zidova završilo, početkom 1990-ih godina Muzej je još jedanput bio na početku svojega puta. Premda je preobrazba bila postupna i provedena uz mnogo obzira prema osjećajima javnosti, samo šačica

sl.4. Stalni postav "Živjeti u Celju":
Rekonstrukcija željezničkoga vagona za
životinje u čijoj je unutrašnjosti pokazano
razdoblje Drugog svjetskog rata.

sl.5. Logotip Muzeja novejše zgodovine
Celje.

posjetitelja ostala je vjerna Muzeju. Posjetilačka apatija, potvrđena podacima o broju posjetitelja, otkrivala je da je "dojmljiva sila" tisuća nekadašnjih posjetitelja muzeja ishlapjela i odumrla. Najnovijih posjetitelja, sklonih novim metodološkim pristupima, malen je broj. Stariji posjetitelji, bivši partizani ili članovi boračke organizacije, činili su dio populacije koji je bio vrlo emocionalno vezan za proteklo razdoblje i teme kojima se bavila muzejska stalna izložba. Oni su predstavljeno doba doživjeli "iz prve ruke" ili su to doživjeli njihovi rođaci. Manjak suosjećajnosti i emocionalne uključenosti bez sumnje je utjecao na broj muzejskih posjetitelja. Srednjoškolski, čiji je nastavni program u prošlosti uključivao teme prikazane u Muzeju, nekoć su bili česti posjetitelji. Promjene muzejskoga istraživačkoga programa utjecale su i na njih, tako da se i njihov broj smanjio.

Nedavno smo poduzeli drugi iznimno važan korak u definiranju koncepcije i sadržaja muzeja kao ustanove otvorene javnosti: našu smo pozornost usredotočili na najmlađe, na predškolski naraštaj djece. Godina 1995. druga je važna postaja u našem radu: osnovan je poseban muzejski odjel nazvan Dječji muzej Hermanov brlog. U njemu se pripovijeda priča o muzeju i predstavlja se baština slovenskih i europskih muzeja. Njegovi su programi namijenjeni djeci mlađoj od dvanaest godina i zasnovani su na tematici iz sadašnjosti i prošlosti, od svakodnevnoga života do praznika. Različitim pristupima ti su programi pomogli djeci da razumiju i istražuju svijet. Izložbe Dječjega muzeja i njegove dodatne aktivnosti postale su pravi hit i pokazale su se neprocjenjivima za muzejsku promidžbu.

Godine 1996. spasili smo stakleni fotografski atelje celjskoga fotografa Josipa Pelikana od propasti. Od 1997. atelje in situ postao je dostupan posjetiteljima kao

živi svjedok dinamičnoga i iznimno stvaralačkoga života i djela toga fotografa i umjetnika. Tijekom svojega života (1920.-1977.), Josip Pelikan majstorski je bilježio Celje za kasnije naraštaje, ostavivši iza sebe više od dvadeset tisuća originalnih fotografija koje prikazuju život u Celju i okolici.

Nova slika muzeja i ono što on može ponuditi, prošireno je godine 2000. otvorenjem nove stalne izložbe *Život u Celju*. Konkretni i sustavan rad na ideji o novoj stalnoj izložbi počeo je 1996. godine. Kad smo zacrtavali temeljne niti vodilje izložbe, vodili smo se odgovorima na pitanja: koja je ciljana publika te izložbe, kako ćemo se obratiti toj publici i što želimo reći? Naš je cilj bio jasan: podići kvalitetu muzejske izložbe koja će biti zasnovana i sazdana na znanju i pravilima pojedinačnih disciplina u nju uključenih, posebice povijesti i etnologije. Istodobno, izložba je morala biti i vizualno i tematski privlačna posjetiteljima svih dobi, posebice mladima. Zbog toga smo iznimnu pozornost pridali arhitekturnim i dizajnerskim aspektima izložbe. Sadržaj je bio diktiran uvelike ograničavajućim konvencionalnim političko-povijesnim pristupom; umjesto toga, fokusirali smo se na socijalnu i kulturnu povijest svakodnevnoga života. Muzeološka koncepcija i plan stalne izložbe, ispunjenje arhitekturnih, tehničkih i umjetničkih aspekata izložbe završeni su 1998. godine. Iste godine projekt je predstavljen javnosti manjom probnom izložbom dijela buduće stalne izložbe: kitničarskom radionicom. Tako su naši teoretski temelji potvrđeni u praksi, a uočeni su i njezini nedostaci, koje smo pokušali što prije ispraviti. Stalna izložba otvorena je 27. ožujka 2000. godine.

Smještena je na dva kata Muzeja, na ukupno 380 m². Svaki kat prikazuje drugačiji muzeološki pristup. Na prvom katu kronološkim redom slijedimo pregled

sl.6. Stalni postav "Živjeti u Celju": Ulica obrta.

sl.7. Stalni postav "Živjeti u Celju": Demonstracija obrtnika.

povijesti Celja i njegova stanovništva u 20. stoljeću, uz pomoć Dnevnika triju naraštaja. Naglasak je na izlošcima poredanima u pojedinačne cjeline. One ilustriraju izabrane dijelove povijesti i dopunjuju dnevničke zapise predstavnika triju različitih generacija.

Fascinantan je, premda porazan, miljonak, originalni vagon za stoku, postavljen na izložbi na prvom katu. Kao izložak, on simbolizira Drugi svjetski rat i nacističku okupaciju, koji su predstavljeni u unutrašnjosti vagona. Spoj autorove bogate mašte i arhitektova smionog

dizajna prostora stvara vrlo efektan, dirljiv prikaz toga doba. Rekonstrukcija željezničkoga vagona za životinje odjeljuje taj dio izložaka od drugih, a stvaranjem slike mračnoga, ograničavajućega i morbidnoga doba ispunjenoga patnjom i strahom, iznimno je sugestivna i na simboličnoj razini.

Na drugom katu posjetitelji mogu krenuti u *Lutanje gradom* i doživjeti prošlost u ambijentu izložaka *Ulice obrta*: pojedinačnih radionica, tržnica i kuća srednje klase. Život radnika predstavljen je proizvodima celjskih

sl.8. Herman Lisjak - lik Dječjeg muzeja *Hermanov brlog* s posjetiteljima.

sl.9. Kolektiv Muzeja noveše zgodovine na stručnoj eskurziji, travanj 2009.

sl.10. Dječji muzej *Hermanov brlog* – izložba "Zvijezde Europe".

© Muzej noveše zgodovine Celje, Slovenija

tvornica iz muzejske zbirke. Tako su proizvodi vraćeni u svoj prirodni okoliš, premda se nalaze u muzeju, čime se oživljava njihova autentična svrha i poruka.

Vrlo smo zadovoljni reakcijama na izložbu, što pokazuje da idemo u pravom smjeru. Uz redovite posjetitelje, tu su i različite pedagoške aktivnosti. O temama u vezi s izložbom raspravlja se na večernjim događanjima za stručnjake i publiku u muzejskoj kavani.

Muzejske brojne i iznimno raznolike aktivnosti čine naš muzej jednim od najdinamičnijih u Sloveniji. Posebice smo ponosni na činjenicu da je Muzej postao integralni dio mjesnoga miljea. A to je vrlo očito pogledamo li statistike posjetitelja koji iz cijele zemlje dolaze u Muzej.

Razdoblje potkraj 1980-ih, a posebice početkom 1990-ih godina bilo je doba dubokih društveno-političkih promjena, što se odrazilo i na politiku slovenskih muzeja. Svojom snagom i utjecajem vjetrovi promjene prohujali su muzejima i izložbama koje su prikazivale "revolucionarne" teme. Vizije razvoja muzeja mogu biti različite i mnoge, ali ona koja se dogodila u Celju nedvojbeno je uspješna, utemeljena na čvrstoj prosudbi, odgovarajućoj brizi za sve uključene u proces i jednostavno je pravi korak poduzet u pravom trenutku. Položaj Muzeja novije povijesti Celja jednako je čvrst i solidan kao položaj Muzeja revolucije u Celju u prošlosti. Paradni konj prošle ideologije zamijenjen je žutim zvjezdicama moderne Europe.

Primljeno / Received: 22. travnja 2009.

Prijevod s engleskog jezika / Translation: Vesna Bujan

WHEN THE PARADE HORSE HAS BEEN REPLACED BY YELLOW STARS

The Muzej noveše zgodovine Celje [Celje Recent History Museum] was founded in 1963, but was then called the Museum of the Revolution, and yet was capable of undergoing a very interesting and successful path of transformation. Today the museum is characterised by a very large number of visitors, a highly diverse and high quality fare, which alongside the permanent displays and collections includes heterogeneous goings-on from presentations, workshops of the museum shop and confectioner's.

The special feature of the museum is the separate children's department – The Herman's Brlog [Den] Children's Museum in which little visitors can learn, socialise and get to know the wealth of the cultural heritage in a nice and easy way.

The transformation from a typical Museum of the Revolution, with its presentation of the Second World War and the National Liberation War to an institution that keeps up to date with the challenges of events in society was a long and gradual process. Here are just a few of the phases. The first permanent display, which showed the period after WWII was opened in the 1980s; the renaming of the museum followed in 1990; at the same time a process of broad research interest followed, and the involvement of an interdisciplinary expert team; it was opened in 1995, when the work of the Children's Museum was also addressed, for a new, younger and fresher audience. In 1997 came the restoration of the studio of master photographer Josip Pelikan in 1997.

In 2000, the final phase in the transformation of the museum came the opening of the modern part of the display called Living in Celje, with which the museum was for the second time nominated as a Slovene candidate for the title of European Museum of the Year. In the period to come, we shall build up the identity of the museum on physical and virtual accessibility and the mobility of collections and materials, through reactions of the museum to events in Slovenia and the world, the interweaving of different viewpoints and ways of understanding things, as well as the interpretation of the cultural heritage, all of them well attuned to the new trends in contemporary museology.